

УДК 342.97

О. М. Рябець

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ КОМПАНІЙ: АСПЕКТИ КАТЕГОРІЙНО-ПОНЯТІЙНОГО СКЛАДНИКА

Вступ. Юридична компанія може розглядатись у двох площинах, по-перше, як комерційне/та або соціальне об'єднання професіоналів, по-друге, як об'єкт публічного впливу. Вони є великими та малими, бутиковими або повного циклу, мають різну організаційно-правову форму. Об'єднуючим фактором щодо них є реалізовувана діяльність, яка може бути об'єктом адміністративно-правових відносин у разі її публічного адміністрування, зокрема: у процесі легалізації таких осіб, в тому числі отримання дозвільних документів, державної реєстрації та подальшого оподаткування прибутків; під час регулювання ринку надання юридичних послуг в Україні та державного стратегічного планування розвитку вітчизняної економіки.

Для правильності розуміння зазначеного цілком логічним буде пошук відповіді на запитання, що таке публічне адміністрування загалом та яка його категорійно-понятійна складова в досліджуваному аспекті.

Огляд останніх досліджень. Питання теоретичного осмислення публічного адміністрування в останні роки у колі наукових досліджень активувались. Все більше вчених прагнуть віднайти відповідь на запитання, що це за правовий феномен та яка його сутнісна сторона. Зокрема, зазначене стосується таких науковців як О. Амосов, В. Білогур, Є. Болотіна, В. Гапотій, Г. Желеф, С. Ковальчук, А. Козирін, К. Кролевецький, О. Кузьменко, І. Кулишер, В. Лісничий, Н. Михальчишин, І. Мінаєва, І. Рибчич, Ю. Сагайдак, Т. Семенчук, Ю. Шаров, та інші. Однак, до заявленої нами проблематики їх наукові пошуки звернені не були, а стосувались інших, більш загальних теоретично-значущих аспектів.

Виклад основних положень. Об'єктивна необхідність врегульовувати суспільні відносини у сфері торгівлі виникла давно. На початковому етапі їх становлення на теренах України воно було звичаєвим, поширення набула так звана «німа» торгівля, сутність якої полягала в тому, що продавець та покупець не вступали в безпосередній контакт між собою [1, с. 44]. На законодавчому рівні питання щодо здійснення торговельної діяльності вирішувалися фрагментарно, а в цілому торговельна діяльність регулювалася загальноприйнятими торговими звичаями. Однак навіть на етапі зародження правової регламентації господарсько-торговельної діяльності вже простежується увага законодавця до публічно-правового регулювання торговельних відносин [2, с. 50].

З плином часу, історично у розвинутих країнах сформувалось два основних підходи щодо правового регулювання діяльності суб'єктів торгівлі, які трансформувалися в подальшому у різні правові системи. У таких країнах, як Франція, Італія, Іспанія, Німеччина існує дуалістична система приватного права, в якій торгове право склалось як відокремлена галузь права із власними джерелами правового регулювання. В країнах англосаксонського типу, Великобританії, США – майнові та немайнові відносини регулюються окремими правовими нормами [3].

Ринок юридичних послуг, як повноцінний диференційований ринок сформувався з моменту становлення демократії в Україні та на початку розвитку економічних відносин, що супроводжувалось розвитком нормативно-правової бази [4, с. 237].

Додамо, що виникнення уявлень про те, якою повинна бути юридична діяльність, сягає часів Давнього Рима і пов'язана з іменами таких класиків юриспруденції, як Гай, Ульпіан, Модестин, Павло, Папініан. Вони бачили зміст юридичної діяльності в трьох її складових: керувати юридичними діями сторін; складати формули документів; давати поради, консультації [5, с. 13]. Сучасний етап розвитку людства характеризується появою нових видів юридичних послуг, а саме: державна реєстрація підприємств, укладення господарських та інших договорів, супровід справ в судах, зокрема господарських та адміністративних тощо [4, с. 237].

Відповідно, необхідність професійного юридичного захисту та супроводу індивідуальних справ сягають із сивої давнини та відносяться до «вічних питань», актуальність яких у будь-яку епоху знаходиться на вершині вторинних потреб людини.

З розумінням того, що держава зобов'язана піклуватись про своїх громадян, – належне забезпечення їх права на звернення до суб'єктів господарювання, що надають юридичні послуги є пріоритетом державної політики.

У той же час, як держава має зазначене реалізувати? Встановивши єдині сталі правила, порушення яких карається законом. Зрештою, для цього й існує публічна влада країни – державна організація політичного життя, що здійснюється за допомогою спеціального ієрархічно та територіально організованого апарату, легітимного використання примусу та права видавати нормативні акти, обов'язкові для всього населення. Крім прямого примусу або заради його використання, дер-

жава в реалізації публічної влади спирається на матеріальні та моральні імпульси, які досить помітно впливають на ефективність реалізації владних повноважень [6, с. 19].

З поміж зазначеного, публічна влада характеризується тим, що вона супроводжує всі соціальні процеси в суспільстві, здійснює управління справами суспільства, реалізує свої завдання і мету – служіння Українському народові як єдиному джерелу влади, сприяє формуванню правової, демократичної держави; публічна влада є вторинною (похідною) категорією від суверенітету народу як джерела будь-якої форми владного утворення і інтереси народу повинні знаходити реальне втілення в діяльності всіх суб'єктів публічної влади [7]. Це буфер між суспільством і державою у вирішенні конфліктних питань, які за допомогою форм її здійснення можуть перевести конфлікт у мирний правовий діалог. Проте, задля уникнення синонімічного ряду, такого як суспільна–публічна–державна, варто юридично оформити поняття публічної влади та врахувати сукупність сутнісних ознак та форм, як це зроблено в Конституції Республіки Польща, в якій поняття публічна влада (публічні влади), органи публічної влади визначаються у ст. ст. 7, 15, 16, 25, 51, 65, 68, 69, 70, 80, які стосуються децентралізації публічної влади, учасників здійснення такої влади та її обов'язків [8, с. 50-51].

Відповідно, носії публічної влади, власне й є тими відповідальними особами, які забезпечують реалізацію основоположних функцій демократичної, соціально-орієнтованої держави. Однак, реалізація таких дій повинна мати певну форму, і на наш погляд, такою формою є публічне адміністрування.

У класичній адміністративно-правовій науці використовується термін «адміністрування», під яким розуміється провидіння, організування, виконання, розпоряджання та контролювання [9, с. 11]. У межах публічного адміністрування змінюються пріоритети цілей та завдань, постійно удосконалюється технічна система, домінантна роль покладається на досягнення цілі. Причини, умови та результат угруповань проявляється в системі координаційного механізму контролю, узагальненні ресурсів посадових позицій та організаційних одиниць, встановленні узагальнених показників результативності діяльності та у відповідному взаємному узгодженні, що дозволяє здійснювати цей процес відповідно до визначених принципів [10, с. 23].

Фактично, публічне адміністрування постає як підсистема соціальної системи, складова суспільства, чие функціонування та розвиток перебувають під впливом всіх інших сфер суспільної життєдіяльності [11, с. 406].

Глосарій Програми розвитку ООН наводить термін «публічне адміністрування» в двох тісно

пов'язаних значеннях: 1) цілісний державний апарат (політика, правила, процедури, системи, організаційні структури, персонал тощо), який фінансується за рахунок державного бюджету і відповідає за управління і координацію роботи виконавчої гілки влади та її взаємодію з іншими зацікавленими сторонами в державі, суспільстві та зовнішньому середовищі; 2) управління та реалізація різних урядових заходів, що пов'язані з виконанням законів, постанов та рішень уряду та управління, що пов'язане з наданням публічних послуг [12; 13, с. 48]. За нашим баченням, це одностороннє визначення зазначеного процесу, основна складова якого – реалізація функцій виконавчої влади.

Здогичних міркувань є також думка, що публічне адміністрування – це залучення всіх зацікавлених громадян до управління справами міста, села, до управління своєю країною. Це реалізація права народу на управління великою державою, в даному випадку на управління Україною [14; 15, с. 29].

Семенчук Т. пропонує публічне адміністрування розглядати як механізм, який з одного боку забезпечує надання суспільству послуг щодо законодавства, з іншого боку – реалізацію обраного типу політики, яку втілюють державні службовці, яким було делеговано повноваження під час волевиявлення народу на виборах, як в межах країни, так і закордоном, у всіх напрямках її прояву [16, с. 389]. Це ще більш звужене трактування, аніж наведено вище, яке зводиться виключно до надання уповноваженими суб'єктами адміністративних послуг.

За переконаннями В. Білогур публічне адміністрування є усією системою адміністративних інститутів з відповідною ієрархією влади та скоординованими груповими діями із державотворчих питань у визначеній сфері [17]. Тобто зазначений вчений є представником так званої широкої наукової думки щодо означеного питання.

Представником такого ж напрямку є відомий французький політолог Ф. Грегорі, який стверджує, що публічне адміністрування – це «особлива соціальна функція, спрямована на впорядкування розвитку в інтересах усього суспільства, де державний чиновник виступає спеціальним агентом влади» [13, с. 48; 18].

Цікавою є думка професора О. Кузьменко, яка публічне адміністрування розглядає як діяльність публічної адміністрації щодо задоволення загальних публічних інтересів соціуму [10, с. 23]. З однієї сторони – це найкраще узагальнене трактування, а із іншої – звужене, адже у розумінні вченої публічну адміністрацію складають органи виконавчої влади.

Додатково відзначимо, що деякі автори фактично ототожнюють поняття «публічне адміністрування» і «публічне управління». Ю. Шаров

пише: «...враховуючи, що термін «менеджмент» відображує як масштаб управління (окрема організація), так і його нову якість, у даному випадку адекватним буде перекладати термін (public management) у контексті «публічне адміністрування (управління) нової якості» [13, с. 48; 19, с. 15]. На нашу думку, це не зовсім доречно, адже за останні роки праць вчених, присвячених тематиці саме їх розмежуванню дуже багато, що свідчить про актуалізацію їх диференціації.

Відповідно, наукова думка має декілька поглядів на категорійно-понятійну сторону досліджуваного явища. З однієї сторони, як зазначено вище, у вузькому значенні публічне адміністрування пов'язане з виконавчою гілкою влади та розглядається як професійна діяльність державних службовців; з іншої – публічне адміністрування розглядається у широкому сенсі як процес, що пов'язаний з функціонуванням всіх гілок влади: законодавчої, виконавчої, судової [20, с. 12]. Відповідно, обраний вектор наукової течії суттєво впливає на розуміння сутності зазначеного процесу в досліджуваній сфері.

Висновки. Усе вищевикладене дає можливість сформулювати висновок, згідно якого публічне адміністрування діяльності юридичних компаній в Україні – це процес реалізації публічної влади, що здійснюється уповноваженими органами, посадовими та службовими особами, а також прирівняними до них суб'єктами, передбачає зовнішню організаційний вплив на юридичну бізнес-індустрію; діяльність адвокатів, яка не орієнтована на отримання прибутку з метою надання можливості громадянам України якнайкраще користуватись закріпленим Конституцією правом правового професійного захисту з однієї сторони; з іншої – забезпечити постачальникам ринку юридичних послуг умови належного його розвитку, оптимізації та конкурентоспроможності, в тому числі на світовій (міжнародній) арені.

Література

- Кулишер И. М. История русской торговли и промышленности; сост. А. В. Куряев. Челябинск: Социум, 2003. 557 с.
- Кролевецкий К. И. История развития правового регулирования в сфере оптовой торговли. *Право та інновації*. 2017. № 4. С. 49-54.
- Сагайдак Ю.В. Историко-правові аспекти регулювання торгівельних відносин в Україні. *Business Law Electronic Resource*. 2018. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/istoryko-pravovi-aspekty-reguluvannya-torgivelnih-vidnosyn-v-ukraini>.
- Михальчишин Н. Л. Сутність прояву конкуренції на ринку юридичних послуг. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. Вип. 1. С. 237-244.
- Гапотій В.Д. Юридична деонтологія: навчальний посібник. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. 146 с.
- Лісничий В.В. Концептуальні засади політичних наук: теорія та історія. метод. та дидактичні матеріали до модуля 1. Х. : УАДУ ХФ, 2001. 36 с.

7. Мінаєва І. М. Складові поняття «публічна влада». *Державне будівництво*. 2008. № 1.

8. Ковальчук С. Проблема визначення поняття публічної влади в теорії держави і права. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. Львів : Видавництво Львівської політехніки. 2017. № 884. С. 47–51.

9. Козырин А.М. Административное право зарубежных стран. М.: «СПАРК», 1996. 229 с.

10. Кузьменко О. В. Правова детермінація поняття «публічне адміністрування». *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2009. № 3. С. 20-24.

11. Рибчич І. Є. Публічне адміністрування процесу реалізації особистості у спорті: соціально-філософський аспект. *Актуальні проблеми державного управління*. 2015. № 1. С. 405-412.

12. Глосарій Програми розвитку ООН. UNPAN. URL: <http://www.unpan.org/Directories/UNPublicAdministrationGlossary/tabid/928/language>.

13. Желеф Г. Б. Публічне адміністрування холдингових компаній: проблеми теорії й практики. *Право і суспільство*. 2012. № 5. С. 47-52.

14. Трансформация государства и эволюция публичного администрирования в условиях глобализации. *Xreferat*. URL: <http://xreferat.com/72/1431-2-transformaciya-gosudarstva-ievolyuciya-publichnogo-administrirovaniya-v-usloviyahglobalizacii.html>.

15. Болотіна Є. В. Публічне адміністрування і менталітет українців. *Вісник економічної науки України*. 2016. № 2. С. 27-31.

16. Семенчук Т. Б. Сутність категорії «публічне адміністрування» та передумови її формування. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. Вип. 42. С. 385-390.

17. Білогур В. Є. Світоглядні орієнтації студентів: тенденції змін у трансформаційному суспільстві : монографія. Дніпропетровськ : Пороги, 2011. 311 с.

18. Gregory F. British police system – with special reference to public order problems. *Police and public order in Europe*. London, 1985.

19. Шаров Ю.П. Менеджмент в публічному управлінні: від теоретичних моделей до практики діяльності. *Розвиток публічного адміністрування на засадах менеджменту: європейський контекст*: матер. наук.-практ. конф.; За заг. ред. С.М. Сербогіна. Дніпропетровськ, 2009. С. 14-16.

20. Амосов О. Ю. Публічне адміністрування: методологічний контекст. *Публічне управління XXI століття: від соціального діалогу до суспільного консенсусу* : зб. тез до XIV Міжнар. наук. конгресу. Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2014. С. 12–13.

Анотація

Рябець О. М. Публічне адміністрування діяльності юридичних компаній: аспекти категорійно-понятійно-го складника. – Стаття.

Стаття присвячена формулюванню визначення поняття публічного адміністрування діяльності юридичних компаній в Україні. Стверджується, що юридична компанія може розглядатись у двох площинах, по-перше, як комерційне/та або соціальне об'єднання професіоналів, по-друге, як об'єкт публічного впливу. Вони є великими та малими, butikovими або повного циклу, мають різну організаційно-правову форму. Об'єднуючим фактором щодо них є реалізовувана діяльність.

Виявлено, що об'єктивна необхідність врегулювати суспільні відносини у сфері реалізації їх діяльності виникла давно, оскільки актуалізація професійно-го юридичного захисту та супроводу індивідуальних

справ сягає із сивої давнини та відноситься до розряду «вічних питань»; у будь-яку епоху ця діяльність знаходиться на вершині вторинних потреб людини. Відповідно, з розумінням того, що держава зобов'язана піклуватись про своїх громадян, – належне забезпечення їх права на звернення до суб'єктів господарювання, що надають юридичні послуги є пріоритетом державної політики.

Визначено, що питання теоретичного осмислення публічного адміністрування в останні роки у колі наукових досліджень активізувались. Все більше вчених прагнуть віднайти відповідь на запитання, що це за правовий феномен та яка його сутнісна сторона. Проаналізовано сучасні концепції категорійно-понятійної складової публічного адміністрування, на основі чого сформовано визначення терміну «публічне адміністрування діяльності юридичних компаній в Україні» під яким розуміється процес реалізації публічної влади, що здійснюється уповноваженими органами, посадовими та службовими особами, а також прирівняними до них суб'єктами, передбачає зовнішню організаційний вплив на юридичну бізнес-індустрію та діяльність адвокатів, яка не орієнтована на отримання прибутку з метою надання можливості громадянам України якнайкраще користуватись закріпленням Конституцією правом правового професійного захисту з однієї сторони; з іншої – забезпечити постачальникам ринку юридичних послуг умови належного його розвитку, оптимізації та конкурентоспроможності, в тому числі на світовій (міжнародній) арені.

Ключові слова: публічне адміністрування, сфера надання юридичних послуг, юридична компанія, юридична послуга, юридична фірма.

Аннотація

Рябец А. Н. Публічне адміністрування діяльності юридических компаній: аспекти категорійно-понятійної складової. – Стаття.

Стаття посвячена формулюванню визначення поняття публічного адміністрування діяльності юридических компаній в Україні. Утверджується, що юридическа компанія може розглядатись в двох площинах, во-первых, как коммерческое / и или социальное объединение профессионалов, во-вторых, как объект общественного воздействия. Они являются большими и малыми, бутиков или полного цикла, имеют различную организационно-правовую форму. Объединяющим фактором по ним является реализуемая деятельность.

Виявлено, що об'єктивна необхідність регулювати громадські відносини в сфері реалізації їх діяльності виникла давно, поскільки актуалізація професійного юридического захисту і супроводження індивідуальних дел досягаєт с древности и относится к разряду «вечных вопросов»; в любую эпоху эта деятельность находится на вершине вторичных потребностей человека. Соответственно, с пониманием того, что государство обязано заботиться о своих гражданах, – надлежащее обеспечение их права на обращение к субъектам хозяйствования, которые предоставляют юридические услуги является приоритетом государственной политики.

Определено, что вопросы теоретического осмысления публічного адміністрування в последние годы в кругу научных исследований активизировались. Все больше ученых стремятся найти ответ на вопрос, что это за правовой феномен и какова его сущностная

сторона. Проанализированы современные концепции категорійно-понятійної складової публічного адміністрування, на основе чего сформирован определение термина «публічне адміністрування діяльності юридических компаній в Україні» под которым понимается процесс реализации публічної власти, осуществляется уполномоченными органами, должностными и служебными лицами, а также приравненными к ним субъектов объектами, предполагает внешне организационное воздействие на юридическое бизнес-индустрию и деятельность адвокатов, которая не ориентирована на получение прибыли с целью предоставления возможности гражданам Украины лучше пользоваться закрепленным Конституцией правом правового профессиональной защиты с одной стороны; с другой – обеспечить поставщикам рынка юридических услуг условия надлежащего его развития, оптимизации и конкурентоспособности, в том числе на мировой (международной) арене.

Ключевые слова: публічне адміністрування, сфера предоставления юридических услуг, юридическая компания, юридическая услуга, юридическая фирма.

Summary

Ryabets O. M. Public administration of legal companies activities: aspects of category-conceptual component. – Article.

The article devoted to formulating definition concept of public administration law firms in Ukraine. It is argued that a law firm can be considered in two ways, first as a commercial / and or social association of professionals, and second, as an object of public influence. They are large and small, boutique or full cycle; have different legal form. The unifying factor is the activity being implemented.

It is revealed that the objective necessity to regulate public relations in the sphere of realization their activity has arisen a long time ago, since actualization of professional legal protection and support individual cases dates back to ancient times and belongs to category of "eternal issues"; at any age, this activity is at the top of human secondary needs. Accordingly, with the understanding that the state is obliged to care for its citizens, the proper protection of their right to apply to legal entities providing legal services is a priority of public policy.

It is determined that the issues of theoretical understanding of public administration in recent years have intensified in the field of scientific research. More and more scientists are seeking to find out what this legal phenomenon is and what its essential aspect is. The modern concepts of categorical-conceptual component of public administration were analyzed, on the basis of which recognition formed term "public administration of the activity of law firms in Ukraine". It is a process of realization of public authority, carried out by authorized bodies, officials, as well as by their subjects, implies externally organizational influence on the legal business industry and activity of lawyers, which is not oriented to profit for the purpose of giving opportunity to the citizens of Ukraine make best use of the one-party right to legal protection of the profession; on the other – to provide legal service providers with the conditions for its proper development, optimization and competitiveness, including in the world (international) arena.

Key words: law company, law firm, law service, legal services, public administration.